

Grorud, 19.april 2018

Vedrørende høring om Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser

Grorud menighetsråd takker for muligheten til å komme med en høringsuttalelse i forbindelse med Høring om Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser.

Vi vil gi tilbakemelding til noen av høringsspørsmålene.

Høringsspørsmål 1 a: Hvordan mener dere gudstjenestereformen har påvirket gudstjenestelivet i deres menighet og i Den norske kirke?

Vi opplever at gudstjenestereformen generelt har ført til større engasjement rundt gudstjenesten, økt bevissthet og kunnskap om liturgi og gudstjenesteliv hos den enkelte, samt en styrket bevisstheten om musikkens plass i liturgi og menighetsliv.

Det er vanskelig å bedømme hvorvidt gudstjenestereformen i seg selv har ført til økt gudstjenestebesøk. Gudstjenestereformen kom samtidig med omstrukturering av kirken i Oslo. Det ble i Grorud menighet utfordrende å satse på gudstjenesteliv parallelt med sammenslåing av fire menigheter til en samtidig som en av menighetens kirker ble tatt ut av bruk for menigheten.

Reformen har hatt omkostninger og skapt mye uro. Noen frivillige og de som har vært med i tjeneste som medliturger har kanskje fått økt bevissthet, men det finnes også kirkegjengere som er likegyldige eller negative til alle endringer. Særlig er det kritikk mot at stedegengjøringen har gått alt for langt og at man ikke kan kjenne seg igjen i gudstjenesten fra menighet til menighet. Dette gjelder både den liturgiske musikken og variasjonene i liturgiene.

Reformen har ført til økt arbeidsbelastning på de ansatte. Utprøvningsfasen var krevende og skapte både merarbeid og frustrasjon. Reformen har vært krevende for vikarer, og har ført til at ansatte prester, kirkemusikere, kirketjenere og andre har måttet drive utstrakt opplæring av disse. Enkelte ansatte har også valgt å se bort fra lokale liturgivedtak på «sine» gudstjenester.

Selv om KIFO rapporten kan vise til at det er økt sammenheng mellom antallet frivillige i gudstjenesten og vekst i gudstjenestelivet, er det likevel ingen grunn til å si at reformen har påvirket gudstjenestesøkningen i Grorud menighet positivt.

Endringer i gudstjenestespråk og gudstjenestemusikk (den liturgiske musikken) har endret seg på en positiv måte. Det har imidlertid vært krevende for ansatte og menighet og prøve ut ny musikk og liturgiske ledd i omstillingstid.

Vi registrerer at aldersgruppen 30-39 år har klart færre som opplever kirkemusikken som berikende. De gir gjennomgående lavt score. Det ville vært interessant å vite noe om hvorfor denne gruppen kommer ut som ekstra negative og om dette har noe med hvilken foreldregenerasjon de har, eller om det har noe med dem som småbarnsforeldre å gjøre.

Økt fokus på gudstjenesteliv har imidlertid vært en berikelse særlig i forhold til gudstjenestetilbud ved våre fire sykehjem i menigheten. Her har antallet gudstjenester økt og antallet deltakere ved gudstjenestene har også økt.

Oppsummert: Gudstjenestereformen har skapt økt bevissthet omkring liturgi og gudstjenesteliv. Reformen har hatt store omkostninger og skapt uro, særlig i omstillingstid i kirken i Oslo.

1b: Hva har fungert godt, og hva har fungert dårlig ved gudstjenestereformen?

Økt bevissthet og kunnskap om liturgi og teologi har fungert godt. Formalisering av fagsamarbeid mellom preste- og organistgruppen i menigheten har fungert godt.

Økt bevissthet for ansatte i gudstjenestereformen har vært positivt. Forventninger om økt involvering og deltakelse har medført større forventninger til gudstjenesten og gudstjenesteliv. Det er positivt at reformen har gitt nye valgmuligheter av liturgisk musikk, samtidig som utvalget og forutsetningene for å kunne velge materiell har vært en krevende prosess. Her har det gått med mye tid og ressurser.

Gudstjenestereformen har ført til økte krav til prest og kirkemusiker i teologiske og musikalske spørsmål. Med hyppig bytte av vikarer og kirkemusikere, ulik kompetanse og interesse har det vært krevende å få til gode gudstjenester med ulike ressurser. Vi ser forskjell på de kirker i menigheten som ofte har vært avhengige av hyppige vikariater og mangel på frivillige og medliturger, og der de har hatt fast og stor stillingsressurs.

Økumeniske impulser har imidlertid inspirert oss. Både i form av grunnstrukturen/Ordo, credo har vært fast etter preken og nattverden har inngått som en sentral del av hovedgudstjenesten.

Det feires nattverd ved alle våre gudstjenester, med noen få unntak (Julaften, langfredag, 1.mai). Ved sykehjemmene i menigheten feires det nattverd ved annenhver gudstjeneste.

Nattverddeltagelsen har økt ved bruk av intinksjon. Vi har fått et fornyet fokus på ord og sakrament.

Hvorvidt reformen har ført til at flere frivillige er engasjert i og bidrar i gudstjenesten, er vi usikre på. Parallelt med nedbygging av kirketjenerfunksjoner har det gitt noen nye utfordringer i å myndiggjøre lekfolk til tjeneste i gudstjenestelige funksjoner.

1c: Hvilke av de momentene som er nevnt ovenfor mener dere vi særlig bør rette vår oppmerksomhet mot i gudstjenestearbeidet fremover?

Erfaring viser at involvering har fungert godt, samtidig er forskjellene store og ressursene ujevnt fordelt, også i vår menighet med 3 kirker. Involvering og deltakelse er vanskelig å forene med bruk av vikarer i gudstjenestens nøkkelposisjoner. Vi ser også at korene våre er supre ressurser inn mot gudstjenestearbeidet. Her har både barn og voksne vært engasjert lenge før en reform ble iverksatt.

Etter omstilling av kirken i Oslo ser vi at gjenkjennelse og forutsigbarhet har vært viktigere enn fleksibilitet. Imidlertid ser vi økt behov fremover for liturgien og kirkemusikken og muligheter til å sette ulikt preg på gudstjenesten fra gang til gang, samtidig som menigheten kan føle trygghet i gjentakelsene i liturgien.

I gudstjenesteundersøkelsene peker mange på viktigheten av kirkemusikken. I og med at store deler av musikken fortsatt bygger på en kirkemusikalske tradisjonen med bruk av orgel og kor er det viktig å videreføre en satsing her for å skape trygghet og gjenkjennelse. Ved siden av ønsket om å utvide sjangeren både i forhold til barne og ungdomsgudstjenester ol.

1d: Hvilke behov ser dere for et mer variert gudstjenesteliv med ulike former for gudstjenester?

Vi ser et behov for et variert gudstjenesteliv med *en* hovedgudstjeneste, samtidig som rammeverket må muliggjøre for flere ulike former for gudstjenester.

Det bør være rom for andre type gudstjenester og likevel sikre gjenkjennelighet for hovedgudstjenester.

Høringsspørsmål 2: Mener dere at det er behov for å justere eller presisere noe ved prosedyren for hvordan menighetens lokale grunnordning utarbeides og vedtas (jf. Alminnelige bestemmelser)? Hva bør endres?

Det foreligger intet grunnlag for at det skulle foretas endringer i hvem som avgjør det lokale grunnordning. Skal stedegenheten beholdes er det den lokal menighet ved sitt valgte menighetsråd som må ha avgjørelsesmyndighet. I en luthersk forståelse er det menighetens gudstjeneste som feires.

Det kan være gode grunner til at det ikke lenger er samme behov for at biskopen godkjenner den lokale grunnordning, i og med at valgmulighetene reduseres. Biskopen vil kunne utøve sitt tilsyn også i forhold til ordningen for hovedgudstjenesten, både ved behov og når det naturlig skjer ved f.eks. visitas. Samtidig er ordningen for hovedgudstjenesten sentral i menighetens liv. Liturgien skal ikke bare være den enkelte menighets ordning, men et uttrykk for den lære vår kirke har. Dette har vært en hevdvunnen forståelse helt tilbake til oldkirken, år 400. Biskopen er utsett til å ha tilsyn med læren og se til kirkens enhet. Ordet biskop betyr nettopp tilsynsmann. Det stedet læren og enheten særlig uttrykkes er i liturgien. Det kan derfor være formålstjenlig at ordningen godkjennes av biskopen.

Høringstema 3: Justeringer i hoveddel I. Samling, ledd 1 – 8

Høringsspørsmål 3e: Er dere enige i at samlingsbønnen ikke lenger blir obligatorisk, men et valgfritt ledd?

Vi er enige i at Samlingsbønnen ikke skal være obligatorisk, da vi ønsker fleksibilitet.

Vi ønsker at det legges til rette for enten Samlingsbønnen eller Dagens bønn som ledd i den enkelte gudstjeneste.

Samlingsbønnen bør i stor grad kunne variere fra søndag til søndag. Den kan godt ivareta det den foreslåtte dagens bønn representerer: å si noe vesentlig om dagens preg/tema. Men den bør alltid avslutte med samme setning, f.eks. 'Herre, lukk opp våre lepper, så vi sammen kan forkynde din ære'. Slik oppnår man variasjon og fasthet innenfor samme bønn.

Høringsspørsmål 3 f: Har dere endringsforslag eller kommentarer til leddet syndsbejennelse i høringsforslaget?

Vi ønsker primært én felles syndsbejennelse for hele kirken.

Det forslaget som foreligger synes å være et kompromiss mellom krefter som gjerne ikke vil at vi skal snakke om menneskets syndighet, og ønsket om å bevare den økumeniske profilen som syndsbejennelsen har. Slik forslaget lyder konkretiseres ikke synden på noen måte. Hva betyr det at "vi har vendt oss bort fra deg?" Er det en permanent ontologisk tilstand? Her trenger man den konkretisering som ligger i "tanker, ord, gjerninger og forsømmelser."

Å innlede oppfordringen til syndsbejennelse med Sal 119,156 kan virke som et forsøk på å mildne det faktum at mennesket synder. Dette kan dermed fremstå som en ikke intendert dobbeltkommunikasjon. Det er flere anledninger i resten av gudstjenesten til å understreke Guds miskunn. Rent konkret gjøres det ved det påfølgende leddet Kyrie.

Synsbejennelsen har vært en del av gudstjenesten fra oldkirken av. De store kirkesamfunnene (ortodoks, katolsk, anglikansk, reformert, luthersk) har alle syndsbejennelse som et av de første ledd i gudstjenesten. Å flytte det til etter preken er derfor lite økumenisk.

Vi mener at syndsbejennelsen fra Gudstjenestebok for Den norske kirke av 1977/1991 målbærer denne teologiske refleksjonen: "Hellige Gud, himmelske Far, se i nåde til meg syndige menneske, som har krenket deg med tanker, ord og gjerninger og kjenner lysten til det onde i mitt hjerte. For Jesu Kristi skyld, ha langmodighet med meg. Tilgi meg alle mine synder og gi meg å frykte og elske deg alene."

Dette kommer ikke like tydelig til uttrykk i forslagene.

Høringsspørsmål 3 i: Er dere enige i at ledd 8 Dagens bønn blir obligatorisk i alle hovedgudstjenester, og ikke et valgfritt ledd?

Nei, vi er ikke enige i dette. Det positive ved Dagens bønn er at den anslår et dagens tema, samtidig er vår erfaring at samlingsbønnen nå er godt innarbeidet som en naturlig begynnelse på gudstjenesten. Med både Samlingsbønn og Dagens bønn vil dette bli for ordrikt. Vi foreslår derfor samlingsdelen inneholder enten Samlingsbønn *eller* Dagens bønn

Høringsspørsmål 3 j: Gi eventuelt andre kommentarer til høringstema 3?

I ledd 1 Forberedelse står det at informasjon om dagens gudstjeneste skal være kort. Samtidig er dette et naturlig sted å øve på ukjente salmer o.l. Det kan presiseres i rubrikken.

Hvis det er søndagsskole i gudstjenesten, går barna gjerne ut under Glorialeddet. Her kunne det vært lagt inn et selvstendig og markert ledd i liturgien.

Vi støtter å gjøre Kyrie-leddet obligatorisk.

Høringsspørsmål 4: Har dere endringsforslag eller kommentarer til hoveddel II. Ordet?

Vi støtter forslaget om å ta bort menighetssvaret «Gud være lovet». Det har av erfaring ikke fungert etter intensjonen. Forslaget om eventuell korsang mellom lesningene støttes. Det bidrar til variasjon og integrerer kor i liturgien. Vi støtter forslaget om fast «hallelujaomkved» samtidig som det åpnes for alternativer i fastetiden og ved enkelte andre anledninger, eksempelvis 1.dager.

Muligheten for å kombinere bønnevandring under nattverden er godt innarbeidet i vår menighet. Vi mener det er uheldig at mulighet for nattverd med lystening og bønnevandring fjernes. Denne variasjonen er viktig og gir mulighet for gode lokale tilpasninger.

Når vi minnes de døde, kan det være fint med større variasjon i ordning og lokale tilpasninger. Vi reiser oss og minnes de døde som avslutning på forbønn, navnene leses, lys tennes i lysgloben og et bibelvers el. leses. Avslutningsvis er et forslag å lese N13 nr. 872, 5. Dette salmeverset kan være en bønn som kan ivareta flere aspekter ved et dødsfall og reaksjoner på dødsfall enn begge de to foreslåtte bibelversene og den foreslåtte bønnen. Vi foreslår at dette tas med i rammeverket som et alternativ etter at en har minnet de døde.

Høringsspørsmål 5a: Kommenter gjerne nattverdpraksisen i menighetene i dag med tanke på særkalk og/eller intinksjon og med tanke på mottakelse av nattverd stående eller knelende på alterringen/altersranken?

Nattverden med intinksjon stående foran alteret har senket terskelen for deltakelse. Det bør fortsatt være mulighet for ulike former for nattverd - knelende og stående, med eller uten særkalk. Det er på dette punktet i liturgien hvor lokal praksis kommer sterkest til uttrykk. Samtidig bør det ikke skapes tvil om at mottakelse av elementene ved intinksjon er en fullverdig nattverd. Universell utforming er her viktig å tenke på.

Høringsspørsmål 5b: Gi gjerne kommentarer til valgene av ordene som er foreslått.

Vi støtter også at ordet «legeme» erstattes av «kropp» og mener samtidig at det holder med to utdelingsformer(?) «Dette er Jesu legeme» eller «Kristi kropp, gitt for deg».

Vi støtter også at ordet «kalk» erstattes av «beger».

Vi støtter ikke at valgmuligheten for velsignelse av den som ikke skal motta nattverd utgår.

Viktig å kommunisere tydelig og enkelt både til voksen og barn, samtidig unnlate å bli for ordrik i en velsignelse. “Gud velsigne deg og bevare deg.”

Høringsspørsmål 5c: Er dere enige i at takkofferet inngår i nattverdliturgien, og ikke i forbønnsleddet?

Ja

Høringsspørsmål 5d

Praksis under Verba er ofte forskjellig. Kanskje kunne informasjon om hvilken vei presten skal stå under de ulike ledd i liturgien være på sin plass og således skape lik praksis både for liturg og menighet.

Høringsspørsmål 6: Gi gjerne kommentarer eller endringsforslag til nattverdbønnene?

Vi støtter forslaget og ønsker flere nattverdbønner velkommen.

Høringsspørsmål 7: Har dere kommentarer eller endringsforslag til hoveddel IV. Sendelse?

Vi støtter forslaget om at menigheten står under siste salme. Og at det brukes faste alternativer til utsendelsesord.

Vennlig hilsen

Bjørn Erik Høvik Schjerverud
Menighetsrådsleder

Aslaug Irene Halden Gjerull
Daglig leder